

ciace v kontingenční tabulce (kap. 14) je definována pomocí korelace mezi jevy určenými řádkovou a sloupcovou proměnnou. Jsou tu uvedeny běžné metody testování nezávislosti, znaménkové schéma významnosti reziduí a dále faktorová analýza asociací (jde o původní metodu, která je paralelní k jednoduché korespondenční analýze na agregované úrovni). Je tu též věnována pozornost ordinální a lineární závislosti pro případ ordinální a kardinální proměnné. Kapitola 15 se zabývá měřením stupně statistické závislosti, a to jak v symetrickém, tak v asymetrickém modelu. Třídění vyšších stupňů (kap. 16) je zpracováno jednak za pomoci parciálních koeficientů korelace pro ordinální a kardinální proměnné, jednak za pomoci testů hypotéz. Důraz je položen na třídění třetího stupně a na hypotézu řetězení souvislosti. Do této části nebyly pro nedostatek místa zařazeny koeficienty parciální asociace a logaritmicko-lineární modely, které v době přípravy knihy byly širšímu okruhu pracovníků výpočetně téměř nedostupné. Je to škoda, neboť jde o postupy velmi užitečné.

V části V, *Párově závislá data*, jsou uvedeny metody pro řešení úloh ve čtvercových tabulkách: shoda závislých rozložení (kap. 17), symetrie a struktura asymetrie tabulky (kap. 18).

Dodatky obsahují vysvětlení pojmů a obecné metody aplikované v knize týkající se intervalů spolehlivosti, testování statistických hypotéz a simultánního testování skupiny hypotéz. Je tu také uveden postup spojování výsledků nezávislých testů a možnosti jeho využití v sekundárních analýzách, v odhalování nepravých korelací a v analýze dat pocházejících ze stratifikovaného výběru. Na konci knihy jsou zařazeny původní statistické tabulky pro rychlé simultánní testy hypotéz na základě normálního a chí-kvadrátového rozložení.

Přínos knihy spočívá v tom, že autoři zpracovali jeden ze základních směrů analýzy dat, u něhož absence monografie byla velmi citelná. Přitom obohatili oblast o vlastní příspěvky (úlohy o modu a mediánu a průběhu distribucí, míry asociace, nepodobnosti, vzdálenosti, seskupování řádků komparační tabulky, faktorové rozklady asociací a komparačních reziduí, rozvinuté metody znaménkového schématu, analýza preferenčních a znaménkových dat, adaptace neparametrických technik) a propojili statistické metody s metodologií sociologie a s jejími úlohami. Kniha, i přes některé vynechané pasáže, tvoří ucelený souhrn metod, který je pro sociologický výzkum v jeho běžné úrovni dostačující.

Mezi dokončením knihy a jejím vydáním leží pět let. Její obsah nezastaral, ale podíl nezahrnutých metod analýzy kategorizovaných dat se zvětšil. Proto už dnes by měl být sbírán materiál pro další díl pokračující v daném tématu. Pro sociologickou metodu je také nutno připravit obdobnou monografii pro analýzu číselných dat.

V oboru analýzy dat naše publikační aktivita je nepochopitelně daleko za potřebami doby, neboť aplikační a praktická sféra tyto publikace nutně potřebuje pro přímé využití v informačních systémech, ve zpracování databází, plánování. Recenzovaná kniha je jednou z mála publikací, které předjímají tyto potřeby, a proto je její význam tím větší.

František Fabian

V. I. Iljin: *Buržoazní pluralismus: jeho zdroje a třídní smysl*

Praha—Bratislava, Svoboda—Pravda 1986, 213 s.

Idea pluralismu dlouhodobě působí jako jádro, přitažlivý střed buržoazního sociálně politického, filozofického myšlení. Neustupují však v současné době pluralistické koncepte přece jen do pozadí? Nezmenšuje se aktuálnost jejich kritiky s nástupem neokonzervatismu?

V. I. Iljin ve své studii *Buržoazní pluralismus: jeho zdroje a třídní smysl* správně poznamenává, že tomu tak není. Zvláštnost situace naopak tkví v tom, že „základní postuláty pluralismu jsou dnes využívány v té či oné sféře všemi odrůdami buržoazní ideologie“ (s. 7).

Trvalá nadvláda monopolů a upevňování jejich moci, zesílení třídní polarizace a koncentrace moci politické, to vše je doprovázeno množstvím jevů, které tuto skutečnost zakrývají. Dochází ke zvyšování složitosti a ke zrychlování dynamiky sociálně třídní struktury, k růstu složitosti mechanismu politického panství, k zesílení rozpornosti sociálně politického života vstupem a aktivitou masových organizací a rozšířením základny demokratických hnutí a větší rozmanitostí podmínek činnosti revo-

lučních sil. Ideje pluralismu, jak dokazuje Iljin, jsou na tomto základě nejvhodnějším prostředkem k šíření iluzí o svobodě a demokracii, k boji proti jednotě, k podněcování separatistických tendencí a rozkolu mezi silami světového revolučního procesu i k pokusům rozkládat jednotu a destabilizovat situaci v zemích socialismu.

Společenské vztahy jsou v pluralitních koncepcích chápány krajně formalisticky. Jejich vykořisťovatelskou podstatu nechávají ideologové „rozplynout ve vnějškové neutrálních a často i přitažlivých formách“ (s. 10). Nerovnost se maskuje okázalou formální rovností, vztahy panství a podřízenosti mizí v abstrakcích typu „rovnováha“, vzájemná kontrola a závislost apod.

V. I. Iljin odpovědně analyzuje třídní podstatu variant pluralismu: podle jeho závěrů „kterákoli odrůda pluralismu je koneckonců marxismu-leninismu a reálnému socialismu nepřátelská“ (s. 8). Současně však nepřehlíží reálné možnosti, které pro boj demokratických sil různé tendence a instituce, pluralismem zneužívané, poskytují.

Tematika pluralismu právem přitahuje pozornost řady marxistických badatelů. Stále však chybí ucelenější monografická studie. Některé otázky tohoto tématu, jak upozorňuje i Iljin, jsou proto prozkoumány dosud značně nedostatečně. Iljinova práce je „pokusem o komplexní analýzu invariantního smyslu pluralismu“, a to v ekonomické, sociální, politické a ideologické sféře (s. 8), o postižení hlavních zdrojů pluralistických koncepcí.

Jednou z klíčových otázek, již bude třeba věnovat více pozornosti, jsou ideové zdroje pluralismu, především precizní charakteristika vztahu pluralismu k liberalismu (podle mínění Iljina je pluralismus „v buržoazním liberalismu vyjádřen ve své klasické formě“ (s. 7)). Bude třeba podat bližší vymezení historických fází liberalismu i pluralismu, jejich návaznosti, faktického přecházení (např. při zneužívání osvícensko-racionalistické a klasické liberální tradice současným neokonzervatismem).

Řadu nových argumentů pro interpretaci ekonomického mechanismu současné buržoazní společnosti a proti mýtům o rozptýlení soukromého vlastnictví přináší V. I. Iljin v kapitole *Ekonomický pluralismus*. Podle jeho mínění je výchozí situací okolnost, že „proces proletarizace dosáhl nyní takové úrovně, že bez vytvoření zdání účasti námezdních pracovníků na kapitalistickém vlastnictví se stalo jeho zacnování velmi obtížným“ (s. 23, 24).

Ve snaze dokázat, že vlastnictví již není určujícím komponentem společenských vztahů, spekulují pluralisté s rostoucí komplikovaností projevu této jejich podstaty. Rozsáhlým sociálním a ideovým manévrováním chtějí prokázat „otevřenost“ světa vlastnictví, rovné možnosti kapitálu a pracovní síly, ba i kapitálovou potenci vykořisťovaných. Podle jejich logiky je soukromým vlastníkem každý, kdo získá pevné odhodlání hráče a rozhodne se uplatnit na společné startovací čáře své specifické možnosti, využít jako „kapitálu“ svých specifických vlastností. Ve vědomí různých vrstev, včetně dělnické třídy, je šířen a upevňován stereotyp podnikatelského individualismu, aby se neustále obnovovala naděje na nalezení východiska z labilní situace, jež se stále prohlubuje a je základním rysem postavení všech složek nemonopolizovaného sektoru (s. 25). Zneužívá se i sociálních souvislostí často pronikavého zrychlení vývoje výrobních sil a faktického vzrůstu hodnoty pracovní síly, odborné i všeobecné úrovně vzdělání pracujících a členitosti činností ve volném čase, aby byla formována iluzorní představa o rychlém růstu sociálního statusu každého člověka a o ryze konzumentském způsobu řešení všech problémů. Podnětná je tu mimo jiné Iljinova poznámka o přirozených vývojových stadiích mládeže, o snaze buržoazní ideologie zneužít okolnosti, že se „zpočátku formuje převážně jako spotřebitel duchovních a materiálních hodnot a teprve potom jako jejich výrobce“ (s. 22).

Součástí pluralitních koncepcí je i obhajoba přirozenosti, spravedlivosti a jakési zvláštní výhodnosti drobného soukromého vlastnictví. Zvýšení dynamičnosti ekonomické struktury vede k iluzím, že tendence k růstu optimální velikosti podniků se v důsledku vědeckotechnické revoluce přestala prosazovat, že velké korporace postupně zirácejí svou technickou převahu. Iljin konkrétně dokazuje vzrůst moci a stability velkých korporací, využívajících stále více ovšem i pružnější formy centralizované kontroly (při současném rozšiřování operativní samostatnosti různých pododdělení), diverzifikace sfér investic, mnohaodvětvového zaměření apod.

Pluralismus nejen skrývá rozhodující postavení monopolů, růst jejich protihumánních, agresivních rysů, ale rozvíjí i úvahy o systému specifické rovnováhy mezi soukromým, státním a „samosprávným“ sektorem, o „smíšeném hospodářství“ jako prostředí, v němž se vzájemně neutralizují nedostatky různých sektorů. V tomto systému i stát vystupuje jako v podstatě „nadtrídní“ instituce, projevuje se v něm údajně „konkurenční protiváha“ organizované práce, odborů, družstevních, samosprávných a jiných organizací.

Samostatnou pozornost věnuje V. I. Iljin tzv. „samosprávnému sektoru“, starono-

vým heslům o „kolektivní samosprávě“ za pomoci odborů. Jak ukazuje v celém svém rozboru, hnutí za samosprávu „je ukazatelem krize systému soukromovlastnických vztahů a buržoazní demokracie“, odráží růst dělnického a demokratického hnutí, je samo jeho významnou složkou (s. 55). Je však také využíváno k šíření anarcho-syndikalistických nálad. Velmi důmyslně je tu využíváno různorodosti konkrétních požadavků různých skupin pracujících v oblasti ekonomiky, aby byl zesílen kontrast mezi jejich jednotlivými složkami. Pevné třídní organizace, spojené politickými zájmy, ideami a organizacemi, jsou naopak vydávány za vážnou překážku svobodného taktického manévrování, které podle tvrzení pluralistů příliš znepokojují stát a nutí jej nadbytečně zasahovat do sféry hospodářství, a také nadměrně politizují činnost odborů. Pokud jde o interpretaci problémů rozvoje socialistické ekonomiky, dospívá se touto cestou k „absolutizaci kolektivně skupinových forem vlastnictví na úkor vlastnictví všelidového“ (s. 47). Skupinové vlastnictví však, jak ukazuje Iljin, pobízí dělníky v podmínkách kapitalismu spíše k sebeomezování než k boji proti kapitálu. Zaplétá se v houštinách protichůdných ekonomických zájmů a ve vzájemném konkurenčním boji.

Součástí Iljinovy argumentace je analýza způsobů, jimiž třídní nenávisť byla a je poměrně snadno sváčena na nesprávnou cestu antietatistického boje (obviňování, že stát kapitál uměle vytváří, že fatálně vyvolává nízkou rentabilitu v sektorech, které přímo či nepřímo spravuje, teze, že s kapitalistou se lze domluvit lehčeji (s. 49)).

Velice závažným ideově politickým problémem je vztah vlastnictví a řízení: role manažerů a technokratů na jedné straně a smysl účasti pracujících na řízení v kapitalistických podnicích. V. I. Iljin připomíná diskuse o „vyšším manažerovi“ jako „společenském dvojníku“ vlastníka, jehož chování je v rozhodujících otázkách určováno programem zaměstnavatele (s. 61), který však často nejdůsledněji vyjadřuje potence soudobého kapitalismu, je nositelem pružnějších metod dosahování zisku.

Pokud jde o „spoluúčast“ dělníků a zaměstnanců ve výrobě, platí v zásadě teze, že „nikdo není proti tomu, zaspokulovat si s „pluralismem účasti“, avšak pozitivně je hodnocen pouze takový pluralismus, který slouží k nastolení třídního smíru“ (s. 64, 65). V praxi se nakonec každá spoluúčast převrací v sebeomezování pracujících, na něž buržoazie svaluje odpovědnost, aniž jim dává skutečnou moc. Hnutí za demokratizaci oblasti řízení má ovšem nezanedbatelnou demokratickou potenci. Odráží, podle slov Iljina, „rozpor mezi objektivně rostoucí úrovní třídního sebeuvědomění pracujících a jejich podřízeným postavením v systému kapitalistických vztahů“ (s. 69). V důsledku aktivního boje pracujících má spoluúčast dokonce tendenci přeměnit se z formální ve skutečnou. Rozšiřuje rozhled dělníků, přispívá ke sblížení ekonomické a politické formy boje, vede k vynuceným ústupkům buržoazie, posiluje víru dělnické třídy ve vlastní síly, dodává jejímu boji útočný charakter. Jak podotýká Iljin, „lze tedy logicky předpokládat příchod takového okamžiku, kdy (buržoazie) vyčerpá všechny možnosti manévrování. Pak se buď pokusí vrhnout dělnické hnutí zpět, a to vyvolá rozhodující třídní srážky, nebo bude nucena vyklidit své pozice (s. 74).

Samostatnou kapitolu své studie věnuje Iljin sociálnímu pluralismu. Jeho základem stanoviskem tu je, že buržoazní společnost je nadále charakterizována zostřením celého systému sociálních vztahů. „Hlavní příčinou tohoto jevu je prohloubení třídních rozporů a snaha buržoazie oslabit intenzitu třídního antagonismu pomocí meziskupinových střetů“ (s. 90).

Určitý sklon k přeceňování skupinových forem aktivit a organizace podmiňují některé zvláštnosti sociálního postavení a společensko-politické aktivity maloburžoazie, inteligence, studentů a některých dalších vrstev. Vcelku je však rozhodující tendence ke sjednocení všech revolučních a demokratických sil v jednotné protimperialistické frontě (s. 101).

V buržoazní ideologii se spekuluje s rostoucí složitostí sociální struktury, s růstem a úrovní potřeb a rozmanitostí zájmů a současně s jakousi rostoucí sociální stejnorodostí, zkrátka s rostoucí složitostí mechanismu vykořisťování. Je záminkou k tomu, aby byla třídní hesla (včetně hesla „moci pracujících, dělnické třídy“) označena za hrubě abstraktní, postupně se vyprazdňující postuláty, fakticky spíše „komplikující“ boj za konkrétní společenské požadavky vůči bezprostředním producentům konfliktů, kteří údajně nemají se vztahem buržoazie a proletariátu „nic společného“. Má se tak odvést pozornost od nejrozmanitějších forem sociální diskriminace a zvláště od jejich věcné a hluboké souvislosti s panstvím buržoazie, zveličit svébytná autonomia profesních, generačních a jiných dílčích hledisek a zájmů.

Pro buržoazní ideologii je velice výhodné svalit všechny neúspěchy středních vrstev na velké organizace, především organizace politické. Právě „zveličování úlohy „natačkových skupin“, jak píše Iljin, „je důsledkem reakce maloburžoazie a středních

vrstev na prohloubení krize buržoazní demokracie a systému řízení ve formě abstraktního antietatismu, apolitismu a antiautoritářství“ (s. 107). Záměrem je však usměrnit nespokojenost neorganizované části pracujících především proti nejvlivnější organizací dělnické třídy (s. 89), a pod záminkou obhajoby slabých zdůvodnit nakonec i nutnost opětně posílit buržoazní stát.

Velkou, oprávněnou pozornost věnuje Iljin buržoaznímu individualismu jako jednomu ze společných jmenovatelů všech odrůd buržoazní ideologie. V pluralismu má individualismus zvláštní místo. Přejímá roli nadhistorického, substancionálního principu, a to v neprospekch skupin i institucí, zvláště státu. Politika sociálního lavírování usiluje o rozkol pracujících i tímto prostřednictvím a současně se pokouší zakrýt hloubku úpadku nejvyšší hodnoty, lidského života, k níž dochází díky vystupňované militaristické politice.

Individualismus se snaží přenést odpovědnost za úspěch či neúspěch výlučně na samo (cenné či méněcenné) lidské individuum. Pěstuje iluzi naprosté nezávislosti jednotlivců a také lhostejnost ke ztrátě bezprostřednosti lidských kontaktů vůči osudům ostatních a koneckonců i k vlastnímu osudu. Jak vyvozuje Iljin, „buržoazní individualismus líčí jeho obhájci často jako obranu proti totalitním koncepcím. Ve skutečnosti je však jedním z faktorů, který tyto tendence umocňuje“, neboť usiluje o to vyvolat u šosáka touhu po silné moci výlučných a voluntaristických skupinek a jedinců (s. 114).

Klíčovou kapitolou studie je rozbor ideově politického pluralismu, neboť právě politika je označována i využívána jako zaslíbená země pluralismu.

Velký důraz kladou pluralisté na oddělení moci ekonomické a politické „elity“, na relativní samostatnost politického faktoru, na „dělbou moci“ (rozdělování, omezování i sjednocování) v rámci státního aparátu. Promítají se tu představy z období volné konkurence, kdy monády ekonomické moci, ničím vnitřně neomezované, dosahovaly díky vzájemné konkurenci a omezování optimální vzájemné harmonie. Dnes však takové představy kamuflují faktický vzrůst výkonné moci na úkor moci zákonodárné. Doktrína dělbou moci vždy měla určitou demokratickou potenci (s. 123), odrážejíc odpor pracujících, drobné i střední buržoazie vůči monopolům. Může však skrývat i značný kontrarevoluční náboj, jak ukazuje Iljin na příkladu chilské kontrarevoluce (vládnoucí třídy, které měly v rukách jen část moci, měly čas a možnost pro dezorganizaci a blokování revolučního procesu).

Proces přesunu těžiště na výkonnou moc ovšem neprobíhá bez výkyvů. Soupeření složek státní moci mohou využívat nejrůznější další dílčí řídicí složky státního aparátu. Funkční diferenciací orgánů státní moci i široké, komplexní cílové programy, jichž se ujmají, vedou ke snaze uplatnit resortní přístup na úkor jiných, podporují fragmentaci státních institucí (s. 130).

V. I. Iljin dále ukazuje, že i když buržoazní stát zůstává třídním orgánem, sféra ekonomického a politického řízení se poměrně výrazně odlišuje. Dokonce se leckdy jeví jako výhodnější provádět politiku prostřednictvím formálně nestátních organizací a orgánů. Objevují se tendence „rozdělit moc“ mezi stát a různé složky lidu. Jak uvádí Iljin, „když stát schvaluje důležitá strategická rozhodnutí k zajištění nezbytných podmínek reprodukce celého systému sociálních vztahů, včetně situací, které bezprostředně nekontroluje, není těžké přesvědčit šosáka ohromeného vzrůstem státní moci o tom, že stát na něj „deleguje“ část svých funkcí, když mu milostivě „dovoluje“ řídit sebe sama na úrovni mikrosituací a poskytuje mu tak „právo“ na elementární sebekontrolu“ (s. 136). Ve skutečnosti však je jakékoli „rozptýlení moci“ organizováno vždy tak, aby se zájem buržoazie dále posílil. Pluralisté ostatně neskrývají své pohrdání nekompetentní, nestálou, nevyhraněnou masou, záruku „demokracie“ vidí hlavně v konkurenci elit.

V. I. Iljin se podrobně zabývá zvláště rozbořem příčin historického vzniku a dnešní úlohy systému více stran. Takový systém má relativně pokrokový význam, neboť omezuje možnosti přechodu k přímému diktátu vůle nejreakčnějších skupin, poskytuje prostor pro využití rozporů v buržoazní třídě (s. 151). Je však využíván v podstatě pro reprodukci politického systému buržoazie, „pracuje“ pro kapitál. Celkovou tendencí je snižování účinnosti stranického pluralismu, i když se tato tendence může modifikovat dočasným oživením zájmu buržoazie na využívání stranického tlaku k prosazení svých zájmů.

Pozoruhodná je v této souvislosti analýza procesu a hesel „oddělení strany od státu“, využívaných útočně i proti socialistické demokracii. Iljin ukazuje, že reálné oddělení je ve skutečnosti nemožné a není ani cílem, o nějž by buržoazní politika vážně usilovala. Žádná ze stran neopomine využít všech možností státní moci pro upevnění svých vlastních pozic (s. 163).

V závěru své studie věnuje Iljin pozornost také ideovému pluralismu jako prostředku manipulace vědomím lidových mas. Pluralisté tu vycházejí nejen z tradičního

idealistického absolutizování sféry vědomí, ale také ze svérázného výkladu jeho tendencí (dezideologizace). Značná role se v těchto koncepcích připisuje svobodě slova. Rozvinutý systém zpracování a šíření informací má nesporně demokratický potenciál. Jak podotýká Iljin, „ať je svoboda slova v buržoazní společnosti jakkoli omezena, je bezpochyby jednou z největších vymožeností dělnické třídy a ostatních demokratických sil“ (s. 173).

Je jisté, že majitelé podniků na zpracování a šíření informací mají určitou míru nezávislosti, kterou také náležitě v konkurenčním zápase využívají. Šíření informací je stále významnějším byznisem. Celkově se však prosazuje tendence k monopolizaci, kterou protimonopolistické zákazy nejsou schopny reálně omezit.

Určitá pozornost je v Iljinově studii věnována také diferenciaci („pluralismu“) masového vědomí. Rozmanitost sociálně psychologických postojů a orientací, určitá hybridizace a eklekticismus, jsou často předkládány jako svědectví duchovního „bohatství“. Ve skutečnosti, jak dokazuje Iljin, jsou prostředkem manipulace v zájmu vládnoucí třídy. Dochází také k zesílení rozpornosti mezi různými oblastmi životní činnosti osobnosti, k prohlubování bezzásadovosti, k dezorientaci individua, a tím i k jeho snadnějšímu porobení. Naděje na „zrození pravdy“ jsou velice omezené, když do sporu vstupují monopoly (s. 180).

Vcelku lze tedy říci, že V. I. Iljin svým pečlivým, dobře argumentovaným rozбором skutečných zdrojů a iluzivní základny pluralismu podstatně přispívá k odhalení jeho skutečných funkcí, tj. zastírání reálného procesu další koncentrace ekonomické, politické a duchovní moci v rukách monopolů. Úloha pluralismu v boji proti jednotnému postupu revolučních sil a proti principům výstavby a rozvoje socialistické společnosti (fungující na základě široké shody zájmů celospolečenských, skupinových i individuálních) ukazuje, jak uzavírá V. I. Iljin, že by bylo nesprávné předpokládat, že koncepce buržoazního pluralismu budou snadno a rychle potřeny či vystřídány jinými koncepcemi, jimž dnes některé vlivné části buržoazie dávají přednost. Proto také má příspěvek V. I. Iljina k rozboru pluralismu velký teoretický, ale také prakticko-politický význam.

Miloslav Formánek

Buržoazní sociologija na ischodě XX veka: kritika novejšich tendencij (Buržoazní sociologie na konci 20. století: kritika nejnovějších tendencí)

Moskva, Nauka 1986, 279 s.

Práce širšího autorského kolektivu pod vedením V. N. Ivanova představuje nejnovější z řady sovětských publikací věnovaných kritice buržoazní sociologie od jejího vzniku až do současnosti. Svým způsobem se tedy autoři knihy „přiblížili“ k přítomnosti buržoazní sociologie, v níž kriticky analyzují především perspektivní tendence a směry buržoazní sociologické teorie, vyjadřující stav její vnitřní uspořádanosti a specifiky protikladnosti vůči marxisticko-leninské sociologii.

Knihla obsahuje předmluvu, úvod, tři části věnované hlavním tendencím v současné buržoazní teoretické sociologii – „krizové“ a „stabilizační“ tendenci a boji mezi nimi – a závěr. Hlavní charakteristika předmětu práce je uvedena v předmluvě: „Během posledních 10–15 let se v buržoazní sociologii zřetelně projevil boj dvou tendencí – „krizové“, jejímž zdrojem byly ideologické procesy na Západě, které byly charakterizovány jako „vědomí krize“ či „krizové vědomí“, a „stabilizační“ tendence. Druhá tendence se pokoušela prosadit skrze překonání krize, která zachvátila buržoazní vědomí dvacátého století, a současně stabilizovat teoreticko-metodologické pilíře sociologického poznání“ (s. 6).

Část I., *Prohloubení krizové tendence v západní sociologické teorii: sociologický radikalismus a „odpředmětnování“ (raspredmečivanije) sociologie*, obsahuje čtyři kapitoly.

Část II., *Nárůst stabilizačních tendencí v současné západní sociologii: sklon k syntéze a retrospektivní orientace sociologické teorie*, má tři kapitoly.

Část III., *Boj „krizové“ a „stabilizační“ tendence ve speciálních oblastech sociologického poznání*, obsahuje tři kapitoly.

V první části autor tří kapitol – J. N. Davydov – sleduje proces zrodu radikalismu v sociologii – sociologického radikalismu a snahu jeho představitelů o průnik do „oficiální“ sociologie. Celý tento proces byl připravován a doprovázen ideovou výzbrojí v podobě sociologických idejí v dílech C. W. Millse, H. Marcuseho, T. Adorna aj. a měl svůj základ v politickém radikalismu druhé poloviny padesátých let, který vyvrcholil vznikem „nové levice“ v šedesátých letech. O tento reálný základ se